

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

Тема: Психологічна готовність майбутніх вихователів
до професійної діяльності: дослідження і розвиток

Виконав: студент 4 курсу, групи П-4
спеціальності 053 «Психологія»

Козій О.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник Воронова О.Ю.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Соломка Е.Т.

(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Готовність до педагогічної діяльності як психолого- педагогічна проблема	5
1.2. Специфіка педагогічної діяльності вихователів ДНЗ	15
1.3. Формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в процесі навчання	23
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА І РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1. Організація та методи констатувального дослідження	36
2.2. Аналіз та обговорення отриманих результатів	44
2.3. Аналіз та інтерпретація констатуючого дослідження	54
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі реформування системи національної освіти в Україні, пріоритетним завданням є підвищення професійної підготовки майбутніх педагогів, в тому числі фахівців дошкільного профілю. Адже рівень їх готовності до педагогічної діяльності позначається на успішності процесу виховання дітей дошкільного віку. В теорії дошкільної освіти проблема підготовки сучасного вихователя ДНЗ залишається практично не розробленою. Модернізація системи освіти України зумовлена змінами в соціально-економічній та соціокультурній сферах життя суспільства. У сучасних умовах, коли освіта набуває високого статусу вже зі своєї першої ланки – дошкільної, зростає роль педагога-вихователя. Це викликає потребу в підвищенні вимог з якості підготовки майбутніх вихователів до педагогічної діяльності. Адже рівень їх готовності впливає на успішність становлення особистості дошкільника, набуття ним значущих якостей, серед яких провідне місце посідає відповідальність, що має важливе значення у формуванні соціальної активності й духовного потенціалу особистості.

Підготовку до педагогічної діяльності та готовність до неї на психолого-педагогічному рівні вітчизняні й зарубіжні вчені розглядають з різних позицій: основи загальнопедагогічної підготовки та становлення професіоналізму особистості педагога (О. Абдулліна, В. Андрущенко, Ю. Бабанський, Г. Балл, А. Бойко, В. Володько, Н. Гузій, К. Дурай-Новакова, І. Зязюн, А. Кузьмінський, З. Курлянд, О. Мороз, В. Сластьонін та ін.); виявлення сутності й змісту формування готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності (О. Біда, Л. Кондрашова, М. Коць, Н. Кузьміна, С. Литвиненко, А. Ліненко та ін.); обґрунтування психологічної готовності педагогів до праці (М. Дьяченко, Л. Кандибович, П. Перепилиця, В. Рибалко та ін.); упровадження нових педагогічних технологій навчально-виховного процесу в закладах освіти (П. Автономов, І. Бех, А. Белкін, А. Вербицький, О. Дубасенюк, О. Падалка, О. Пехота, О. Пометун, С. Сисоєва та ін.);

становлення професіоналізму вихователя дошкільного навчального закладу (Л. Артемова, Г. Беленька, Р. Буре, О. Кононко, Т. Поніманська, С. Русова, Л. Семушина та ін.).

Проблема формування готовності й підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до педагогічної діяльності висвітлюється в працях таких дослідників, як С. Будак (до навчання іноземної мови), К. Волинець (інтеграція загальнопедагогічної підготовки), Н. Грама (до економічного виховання), Н. Ємельянова (до роботи над засвоєнням дітьми народознавчої лексики), Н. Ковальова (до навчання техніки читання дітей 6–7 років), О. Кучерявий (організація професійного самовиховання майбутніх вихователів), Л. Машкіна (до використання інноваційних технологій), Т. Танько (до музично-педагогічної діяльності) та ін.

Об'єкт дослідження – готовність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності.

Предмет дослідження – психологічні особливості формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності.

Мета – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності.

Завдання:

- 1) висвітлити теоретичні підходи до вивчення психологічної готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності;
- 2) охарактеризувати специфіку педагогічної діяльності вихователів ДНЗ;
- 3) емпірично дослідити основні психологічні особливості формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності

ВИСНОВКИ

Психологічна готовність – вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого професійного удосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста. За своєю суттю готовність – це єдність стійких і ситуативних установок на активні і відповідні дії (під час навчання і з початком роботи після ЗВО).

Аналіз проблеми готовності вихователів до професійної діяльності надає можливість усвідомити різні підходи науковців до даного питання, обрати з поміж низки, запропонованих ученими класифікацій таку, яка була б прийнятною для формування готовності вихователів до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє говорити про різноманітні підходи до визначення поняття «готовність». У визначенні природи готовності, її структури і факторів становлення багатьма авторами висловлюються різні точки зору. Педагоги (З. Васильєв, В. Сластьонін, Л. Спірін, В.О. Лозова, М. Никадров; С. Архангельський, Ю. Бабанський, Р. Хмелюк, Н. Кузьміна, О. Піскунова, О.І. Щербаков) приділяють увагу виявленню дидактичних і виховних факторів і умов, що дають змогу управляти становленням та розвитком готовності; психологи (О.М. Леонт'єв, А.С. Нерсисян, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе, П.Р. Чамата тощо) досліджують характер зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності. діяльності, виявлення з урахуванням динаміки тих змін, які відбуваються в процесі навчання у ЗВО.

Дана робота дала можливість ознайомитися з специфікою професії вихователя та емпірично дослідити основні психологічні особливості формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності.

Ми інтерпретували результати та визначили рівень готовності студентів 1 та 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта». У структурі готовності ми виділили три компоненти: мотиваційно-ціннісний (якості особистості, якими повинен володіти педагог, працюючи з дітьми дошкільного віку); когнітивний

(обсяг знань з фізіології, антропології, психології і педагогіки, методик дошкільного виховання); операційно-виконавчий (система узагальнених педагогічних умінь). Виділені компоненти є цілісною ієрархічною системою, яка в знятому вигляді відображає не тільки практичну готовність педагога до професійної діяльності, але до певної міри його особистість в цілому.

Діагностика рівня сформованості готовності студентів до педагогічної діяльності здійснювалася за допомогою таких методик, які допомогли виявити особливості поведінки студентів в ситуаціях спілкування, спільної діяльності: методика ціннісних орієнтацій М. Рокіча, методика «Шкала емоційного відгуку» А. Мехрабяна та Н. Епштейна, методика «Шкала самооцінки» Ч. Спілбергера, а також методика «Мотивація успіху чи боязнь невдачі» А. Реана.

Основними критеріями готовності студентів до професійної діяльності нами розглядалися: когнітивний, емоційно-оцінний, діяльнісний.

За допомогою методики М. Рокіча ми проаналізували ціннісні орієнтації студентів 1 та 4 курсів методом прямого ранжування цінностей. Досліджуваним було запропоновано два списки цінностей – термінальних та інструментальних, записаних у довільному порядку.

Порівняльний аналіз по курсам показує, що верхню диспозицію в структурі термінальних цінностей посідають для всіх курсів здоров'я та щасливе сімейне життя.

Важливим є те, що опитані студенти виділяють в якості головної освітньої цінності загальнолюдські – любов, чесність, чуттєвість, що характеризує гуманістичну і професійно-педагогічну спрямованість, яка є основою готовності студентів до професійної діяльності. Дані другого блоку цінностей по багатьох пунктах корелюють з першим. Так, високо оцінюються освіченість та акуратність. Також високу позицію структури цінностей-засобів професійної життєдіяльності представляють такі важливі якості педагога, відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватись свого

слова), чесність. Вихованість – той образ дій, якому віддають перевагу в педагогічному процесі.

Значущість цінностей професійної праці та їх поширеність у студентському середовищі аналізувалася у взаємозв'язку з дослідженням мотивації студентів, адже успішність і якість навчальної діяльності залежить значною мірою від мотиваційної сфери. Для перевірки мотивації студентам була запропонована методика А. Реана «Мотивація успіху чи боязнь невдачі».

Аналізуючи результати, ми спиралися на судження студентів, що містили характеристику мотиву вибору професії, а також рівень усвідомлення власних особистісних якостей, які сприяють, на їхню думку, успішній навчально-професійній та майбутній педагогічній діяльності. 80% опитаних змотивовані на успіх, а в 20% респондентів мотиваційний полюс яскраво не виражений. Хорошим показником виявилися результати мотивації на боязнь невдачі, адже до даного виду мотивації не схилилися респонденти жодної з груп опитуваних. Такі результати можна інтерпретувати, опираючись на вікові особливості студентів та прагненням їх реалізувати свій життєвий план.

В подальшій професійній діяльності важливим компонентом майбутнього вихователя є взаєморозуміння, що дуже добре виявляється емоційним відгуком на переживання іншого, а саме здатністю до емпатії. В зв'язку з цим, була апробована методика А. Мехрабяна та Н. Епштейна «Шкала емоційного відгуку». В результаті спостерігається сформований достатній рівень емоційного відгуку в студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Очевидно, що під час навчання у ЗВО відносини між студентами й викладачами склалися доброзичливі (емпатійні). За даною методикою у респондентів переважає високий рівень емоційного відгуку, вагоме місце в цій шкалі займає також дуже високий рівень. Проте такі показники можна характеризувати і як негативні, зважаючи на те, що високий та дуже високий рівні свідчать про ймовірність деформованого сприйняття інформації та емоційного вигорання в майбутньому.

Розглядаючи показники ситуативної тривоги та особистісної тривожності по методиці Ч. Спілбергера спостерігаємо середній рівень у 65% респондентів. Слід відмітити, що 27% студентів мають високий рівень тривожності. Інтерпретуючи вищезазначені результати, бачимо, що показники тривоги та тривожності зростають, рухаючись вперед (від 1 курсу до 4 курсу). Це аналізується тим, що в студентів 4 курсу вже є база теоретичних знань та наявність практичного досвіду, оскільки вони є більш змотивованими та рефлексивними, порівняно з студентами 1 курсу – майбутніми вихователями.

Отримані нами дані свідчать про те, що під час навчання відбувається уточнення поглядів на зміст майбутньої професійної діяльності, а також можливості самореалізації і самоствердження в ній. До того ж різні варіанти планів на майбутнє починають залежати від успішності, ступеню задоволеності обраною професією, перспективою майбутньої діяльності.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>